

Презентація на тему:

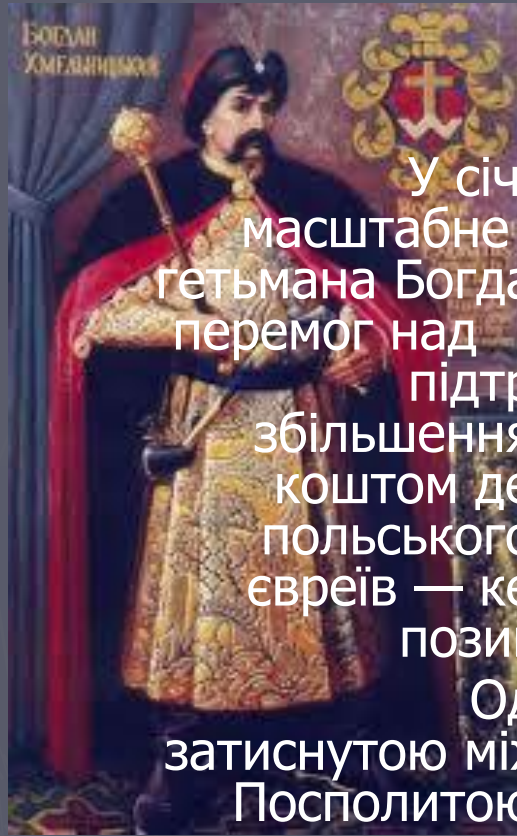
“Переяславська рада”.

Переяславська рада 1654 року — загальна військова рада, скликана гетьманом Богданом Хмельницьким у місті Переяславі (нині Переяслав-Хмельницький) для вирішення питання про взаємовідносини між Військом Запорізьким та Московською державою.

1. Передумови

У січні 1648 року на Запоріжжі розпочалося масштабне антипольське повстання під проводом гетьмана Богдана Хмельницького. Повстанці отримали низку перемог над урядовими військами Речі Посполитої, їх підтримали народні маси, розраховуючи на збільшення козацького реєстру (який утримувався коштом державної скарбниці), послаблення польського панського гніту, утисків з боку євреїв — керуючих маєтками, а також відновлення позицій православної церкви на своїх землях.

Однак здобута Б.Хмельницьким автономія опинилась затиснутою між 3-ма великими державами Східної Європи: Річчю Посполитою, Османською імперією, Московським царством.

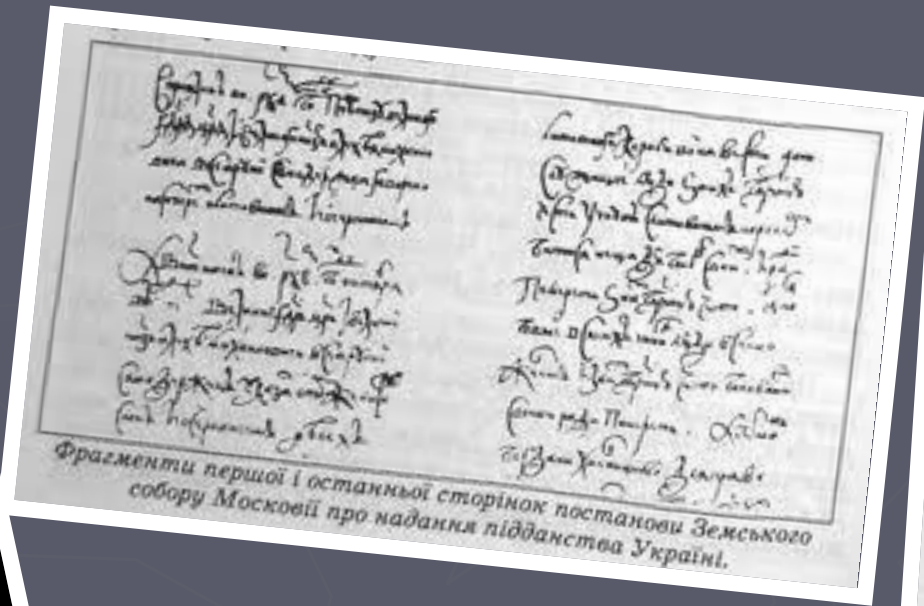
Проголосити незалежність він не міг, бо був лідером повстання, але не мав права стати легітимним монархом, і такої кандидатури серед лідерів повстання не було.

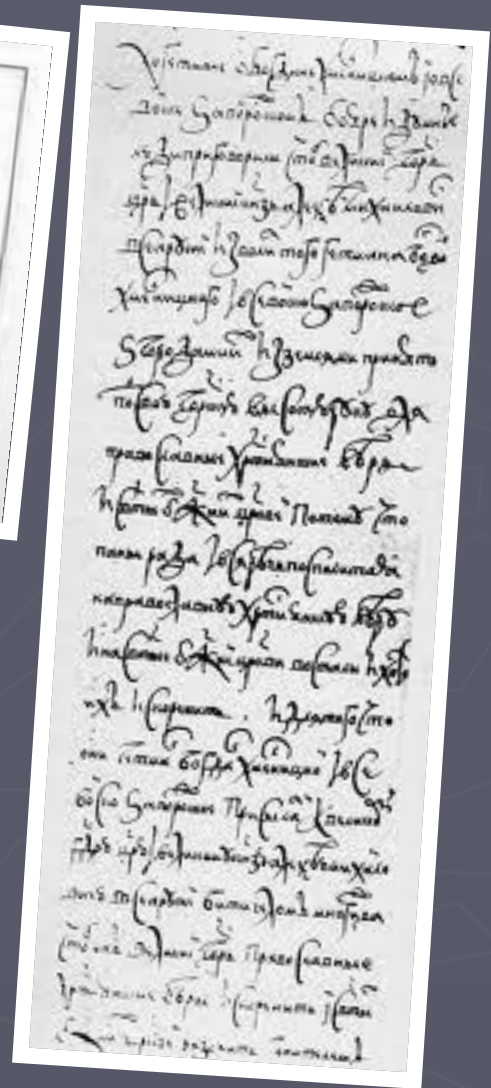
Економічна і людська база Б.Хмельницького — відсталі Київське, а періодично також Брацлавське і Чернігівське воєводства. Вести тривалу війну в таких умовах було неможливо. Єдиний союзник — кримський хан — не був зацікавлений в остаточній перемозі козаків. Отже, первісно Хмельницький намагався побудувати автономне утворення в межах Речі Посполитої, просив військової допомоги у російського царя і його воєвод, з часом — схилився до рішення стати васалом Османської імперії, що стало чинником, який вплинув на рішення Земського собору у 1653 р.

Фрагменти Земського собору

Фрагменти першої і останньої сторінок постанови Земського собору Московії про надання підданства Україні.

2.Підготовка

Восени 1653 р. Земський собор, який відбувався у Москві, прийняв рішення про включення України до складу Московії, а 23 жовтня (2 листопада) 1653 р. московський уряд оголосив війну Речі Посполитій.

Для ведення переговорного процесу між обома державами в Україну з Москви 9 (19) жовтня 1653 р. вирушило велике посольство на чолі з боярином В.Бутурліним. У його складі були також окольничий І.Олфер'єв, дяк Л. Лопухін, представники духовенства.

Подорож тривала довго — майже три місяці! І не тільки через бездоріжжя та безлад: довелося виготовляти новий царський прапор і текст промови В. Бутурліна, з призначеної гетьману булави зникло кілька коштовних камінців, тому їх довелось відновити. Потім посольство ще тиждень чекало приїзду Б.Хмельницького, який затримався в Чигирині на похороні старшого сина, а потім не міг переправитися через Дніпро, бо крига на річці була недостатньо міцною. Місцем проведення генеральної військової ради було обрано м. Переяслав, куди посольство прибуло 31 грудня 1653 р. (10 січня 1654 р.). Б.Хмельницький разом з генеральною старшиною прибув 6 (16) січня 1654 р.

3.Проведення

У Переяславі відбулася 8 (18) січня 1654 р. старшинська рада, а згодом генеральна військова рада. У ній взяли участь представники козацтва Київського, Чернігівського та Брацлавського полків та жителі Переяслава. Не було представників від селян, міщан (крім Переяслава) та духовенства.

Під час публічної церемонії гетьман і козацька старшина присяглися на тім, «щоб бути їм із землею і городами під царською великою рукою невідступно».

Після зачитання царської грамоти гетьманом старшина та послы пішли до Успенського собору, де духовенство мало привести їх до присяги. Однак Б.Хмельницький зажадав, щоб послы першими принесли присягу від імені царя, що мало б забезпечити Україні збереження її прав, а також було б ствердженням союзу між обома державами. Боярин В.Бутурлін рішуче відмовився скласти присягу, у зв'язку з чим гетьман і старшини пішли на нараду, яка тривала декілька годин, а послы залишились чекати у соборі. В ході наради полковники переяславський П.Тетеря та миргородський Г.Лісницький приходили і просили В.Бутурліна скласти присягу, але безуспішно. Одночасно керівник посольства двічі стверджував, що цар охоронятиме всі права України і заявляв, що «царское слово переменно не бывает».

В. Бутурлін відмовився присягати від імені царя, посилаючись на те, що цар не присягає своїм підданам. Ніякого письмового договору в Переяславі укладено не було.

Після тривалої наради і враховуючи слова Бутурліна, які гетьман і старшина тлумачили як рівнозначній присязі царя, українська сторона склала присягу. Всього у день Переяславської Ради присягу склали 284 особи. Від імені царя гетьману було вручено грамоту та знаки гетьманської влади: військовий прапор (хоругву), булаву та шапку.

Після від'їзду Бутурліна козацька старшина з гетьманом узялися за вироблення умов договору. Було вирішено віддати Україну під протекторат Московської держави зі збереженням основних прав і вільностей Війська Запорозького; було написано проект договору у формі петиції до царя з 23 пунктів, якого привезли в Москву наприкінці березня 1654 р. переяславський полковник П. Тетеря і військовий суддя Самійло Зарудний.

Михайло
Ханенко

Іван Богун

Осип Глух

Після Переяславської Ради представники московського посольства побували у 117 містах і містечках України для прийняття присяги від населення на вірність цареві. За їхніми даними присягу склали 122 542 особи чоловічої статі. Безумовно, ця цифра була завищена царськими дяками. Відмовились підтримати Переяславську угоду й присягати московському царю ряд представників козацької старшини, зокрема полковники Іван Богун, Осип Глух, Григорій Гуляницький, Іван Сірко, Петро Дорошенко, Михайло Ханенко, Брацлавський, Кропивнянський, Полтавський (царських представників там побили киями), Уманський козацькі полки, деякі міста, зокрема Чорнобиль, а також українське духовенство на чолі з митрополитом С.Косівим. Не присягала Запорізька Січ.

Григорій
Гуляницький

Іван Сірко

Петро
Дорошенко

4. Наслідки

Переяславська рада
1654. Картина художника
М. Г. Дергуса
(у співавторстві), 1954.

Згідно з Переяславськими домовленостями між гетьманом і царським урядом було укладено Березневі статті 1654. У результаті Переяславської Ради та наступних переговорів між гетьманським та царським урядами було укладено воєнно-політичний союз двох держав — України та Московії. Необхідність виходу з-під польської залежності спонукала Б.Хмельницького піти на визнання протекторату московського царя над Україною. Одночасно було дано царську гарантію щодо збереження державних прав України, яку згодом неодноразово порушували і врешті решт широка автономія українських земель і Запоріжжя звелася протягом 120 років нанівець.

300-у річницю Переяславської Ради широко відзначали в СРСР 1954 року, до цього ювілея було приурочене, зокрема, передачу Кримської області зі складу РРФСР до складу УРСР.

5. ВИСНОВОК

Оцінка самої Переяславської ради, була і є предметом частих суперечок учених. Справа ускладнюється тим, що оригінальні документи втрачено, збереглися лише неточні копії чи переклади. До того ж російський архіваріус Петро Шафранов доводить, що навіть ці копії сфальсифіковані царськими переписувачами. Загалом пропонувалося п'ять основних тлумачень Переяславської угоди. На думку російського історика права Василя Сергєєвича (помер 1910), угода являла собою персональну унію між Московією та Україною, за якою обидві сторони мали спільного монарха, зберігаючи кожна свій окремий уряд. Інший фахівець із російського права Микола Дьяконов (помер 1919) доводив, що, погоджуючись на «*особисте підкорення*» цареві, українці безумовно погоджувалися на поглинення їхніх земель Московським царством, і тому ця угода була «*реальною унією*». Такі історики, як росіянин Венедикт Мякотін та українець Михайло Грушевський, вважали, що Переяславська угода була формою васальної залежності, за якої сильніша сторона (цар) погоджувалася захищати слабшу (українців), не втручаючися в її внутрішні справи; українці ж зобов'язувалися сплачувати цареві податки, надавати військову допомогу і т. д. Інший український історик — Вячеслав Липинський — пропонує думку, що угода 1654 р. була не чим іншим, як лише тимчасовим військовим союзом між Московією та Україною.